

A munka jelképeit faragta kőbe Borbereki Kovács Zoltán

Az iparügyi minisztérium most építette meg Anyaggazdálkodási Hivatalát Fő-utcai telken. Az épületet Janáky István, a kiváló és tehetséges építész tervezte. A háborús időkben oly nagyfontosságú hivatal nemesen és egyszerűen kiképzett formáival, ujmódi architektónikus szerkezetével nemcsak célszerű otthona lesz a magyar anyaggazdálkodásnak, de jelentős és szép példája modern építőművészetünknek is. Komoly és egyszerű, harmonikusan megoldott falfelületeivel, szellemen szorokszott belső térrészeivel nagyvonalu hatást gyakorol szemlélőjére. Falait fényezett vöröstégla borítja, s e világháboru óta szívesen alkalmazott burkolóanyag felületét bontja meg Borbereki Kovács Zoltánnak fehérharaszi mészkőből faragott két domborműve.

Az új épület és a kiváló szobrász újabb alkotása példája az elvnek, amelyet ő az elsők között hirdetett. Fokozatosan emelkedő ut vezetett két domborművéhez; született tehetségét állandó munkával, már nagy elismeréseket nyert művekkel mélyítette komoly tudássá, teljes művészi biztossággá. Utján legfőbb vágya mindig nagyszabású művek mintázása volt. — kisebb tanulmányaival tehetségét pallérozta.

Az anyaggazdálkodási hivatal homlokzatára a munka jelképeit faragta a szobrász. A két dombormű az épület rendeltetését szimbolizálja, de szimbóluma lehet a művész életének s szilárdan vallott elveinek is. Egyformán, gyakorlatból ismeri a szobrászat és a kétkezi munka törvényét. Erdélyben, Róna-

széken született s 1919 vízkereztjének napján a román megszállás elől menekülve érkezett Budapestre. Anyai nagynénjénél kapott szállást. Előbb középiskoláit végezte, majd később éjjelre beállt egy asztalosműhelybe, hogy nappal a Képzőművészeti Főiskola hallgatója lehessen. Így végezte tanulmányait. 1928-ban Vaszary János növendéke volt, majd Csók Istvánhoz szegődött, később tanársegédje lett. Ahogy maga emlékezik, anyagi körülményei kényszerítették az akkor divatos Bicsérdi kosztra. Festőnek készült és festményei már 1932-ben számot adtak tehetségéről. Ekkor nyerte meg a Voutatók című művével a Székesfőváros festészeti díját, ebben az évben vett részt először a velencei nemzetközi kiállításon, az első new-yorki magyar kiállításon és ekkor mutatkozott be képei Stockholmban is.

A következő év folyamán fordul érdeklődése a szobrászat felé. Vendégtagként a Szolnoki Művésztelepre hívták, innen való első szobrainak emléke. 1934-ben még festészeti ösztöndíjjal látogat el Rómába, — Ferrazzinál festőtechnikát tanult s ezután mintázta meg Szolnokon az 1937-es párizsi világkiállításon nagydíjjal kitüntetett és Szentesen fölállított első főművét, Kubikusát.

E párizsi Grand Prix — Kubikusát és Tehénitatóját tüntette ki — gyakorolta a legnagyobb hatást művészetének további alakulására. Tán nem volt még próféta saját hazájában, de fiatalon is elismert mester lett a külföldi tárlat jóvoltából.

Föld, munka, szobor

Nagyobb művei az ország különböző tájain emlékeztetnek tehetségére, így több alkotása van Szolnokon, Kubikusa Szentesen áll, egy hősi emlékműve Besenyszögöt díszíti, Budapesten az OTI Madách-uti bérpalotájára készített két domborművet, két siremléke áll a Farkasréti-temetőben, Fonóéje Szegedre került, hatalmas Szent István domborműve a pannonhalmi olasz gimnázium falára, az utolsó egyházművészeti kiállításon bemutatott Magyar Golgotáját pedig Nagyváradon állítják fel. Ily gazdag sorozat vezette legújabb munkájához. Művészetének két alap-sajátsága olvasható a művekből: nagyvonalúságra törekvő mintázókészsége és szilárd megingathatatlan ragaszkodása a magyar földhöz és a magyar emberhez. Maga vallja:

— 1940 óta törzstagja vagyok a szolnoki művésztelepnek s minden nyaramat e vidéki városkában töltöm. Szilárd meggyőződésemen, gondolatvilágomon és elveimen kívül ezek a nyári tanulmányok vezetnek közel magyar típusokhoz, a magyar tájhoz. Itt tanulom elsősorban, mely törvényszerűségek szerint kell őszintén és természetesen mintáznom alakjaimat. Szolnok teremt meg-megújuló kapcsolatot a föld, a munka, a parasztság és én közöttem.

Elveit kendőzés nélkül tisztán és világosan állítja nézőközönsége elé. A Golgota szent

eseményeiből részt kér a magyar parasztember és parasztasszony is. Alakjai épp úgy időtlenek és örök típusokká válnak, mint a klasszikus ábrázolási mód régóta törvényszerűen mintázott sok formája. Töretlenül hisz e magaalakította típusokban, jöttányit sem enged elveiből, mint ahogy hisz a különböző műfajok szorosabb kapcsolatában is, az alkalmazott művészet jövőbeni nagy szerepében. Ennek érdekében szervezte a múlt év folyamán az „1942” című tárlatot, hol több-magával hirdette az építészet, a szobrászat, a festészet és az iparművészet szorosabb együttműködésének szükségéről vallott nézetét.

— Széles keretek, további nagy lehetőségek állnak az alkalmazott művészetek előtt — mondja Borbereki Kovács Zoltán. — A kezdet első példái máris szép eredményt mutatnak. Különösen jelentős, hogy pár lelkes művészünk magáévá tette az ügyet lehetőséget biztosítanak arra, hogy az építészet keretein belül más művészek is hitet tehessenek elveik mellett. Ez összefogás hozta létre tavaly az „1942” című kiállítást, melyhez hasonlóan az idei évadban is szeretnénk mutatni újabb, az architektúra törvényeire figyelő műveinket.

— Jövő tervem: tovább haladni a megkezdett uton, minél teljesebb és minél szebb

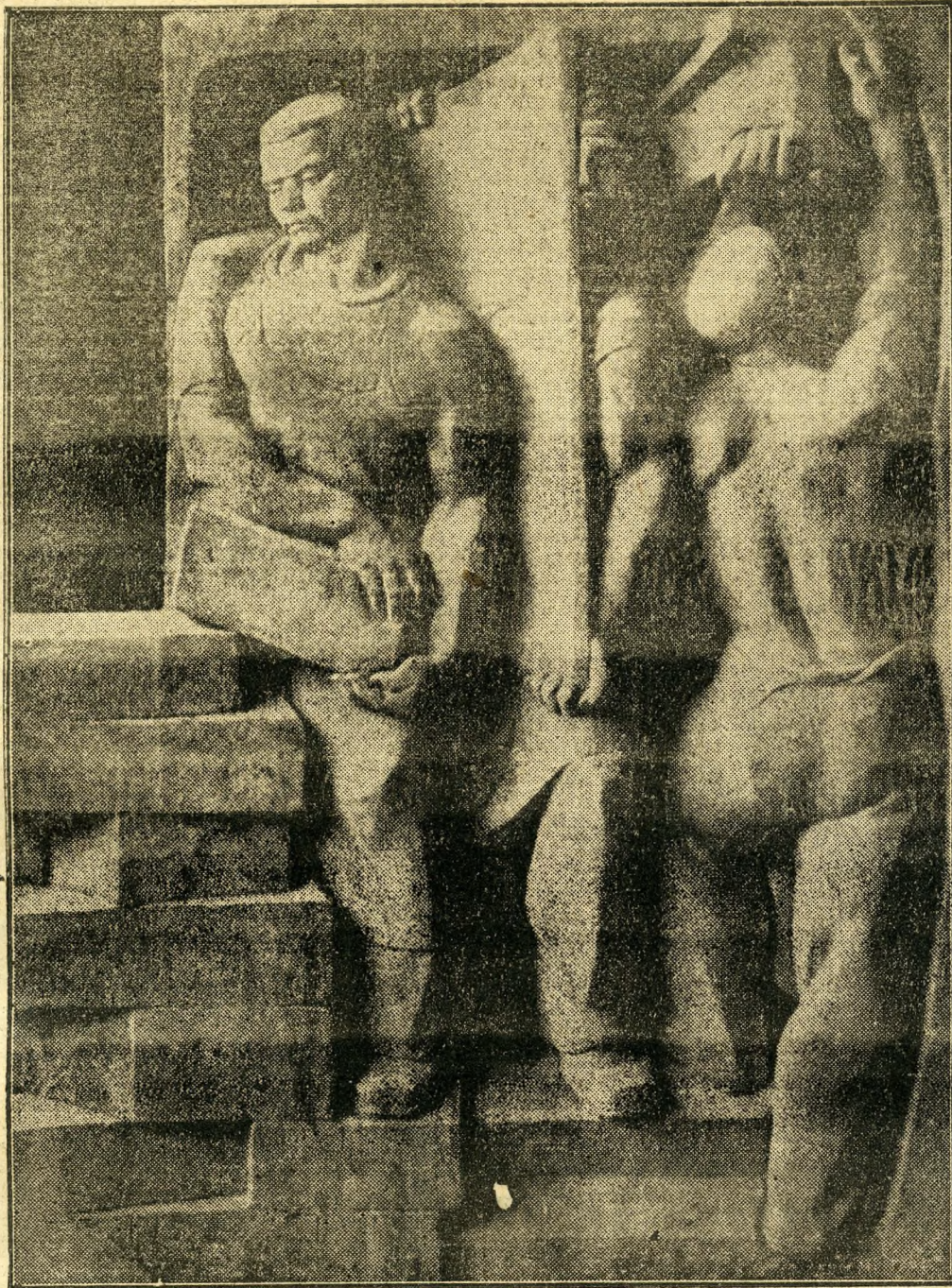
művészi eredménnyel működni együtt modern építészeinkkel, szobrászaikkal, festőinkkel, iparművészeinkkel. Feltétlen hiva-vagyok az alkalmazott művészetnek, de tudom azt is, hogy az öncélú alkotások a kisebb-méretű alakok, kompozíciók esztétikailag egyenértékűek lehetnek a legnagyobb szabású művekkel. Értékbeli összehasonlítás közöttük nem vonható — éppúgy tolmácsolói a művészi egyéniségnek, mint az architektónikus keretbe állított dombormű vagy szobor.

Vallomását igazolja most két legújabb domborműve is. A hivatal kapuja fölé két angyalos címerfigurát faragott, a ház Fő-utcai oldalán pedig az építőanyag-kőnek, az üvegnek, a fának, a Gyorskocsi-utcai oldalán a fém és fémparnak, a mezőgazdálkodásnak és a textiliparnak állított művészi szimbólumokat. A 4.10 méter magas és 3 méter széles reliefeket az elsőemeleti ablakpárkány vonalában helyezik el. Fehér mészkőanyagukkal kiválnak az épület vörös tömegéből, élénkítik azt, de ugyanakkor nagyvonalu, súlyos alakjaikkal természetesen dekorálják, szervesen egészítik ki. A színbeli és anyagbeli különbség, mely természetesen jelentkezik az épületfal és a dombormű között, nem okozhat zökkenőt. Célja is más: a legnehezebben dekorálni az architektúrát és utalni az épület hivatására. Ábrázolt alakjai komolyak, ahogy a munkához illik. Mozdulataikon valami fajtanehezesség érződik, de egymás mellé sorakoztatásukkal, elrendezésükkel, szerkezetükkel tiszta, világos és könnyed ritmusérzékét bizonyítanak.

E feladat felelhetet meg legjobban a művész tehetségének. A munkás nők és férfiak világa teremt meghitt környezetet Borbereké Kovács körül. Maradi művész, ha elfogadható a paradoxonként ható tétel: a munkás, paraszti életformába vetett hitet nem hajlandó felcserélni varázslatosabb tervekkel. Egyénisége keresetlen és egyszerű, mint ahogy művei is közérthetően mondják el az életről vallott nézetét.

Szükszavu, nagyvonalu, összefoglalásra hajlamos tehetségét híven közvetíti alkotása. A meghatározott feladatok serkentik jótékonyan képzeletét. Érdeklődése minden területre kiterjed. Egyforma művészi meggyőződéssel faragja kőveit és foglalkozik a fafaragással, vagy mintázza agyagfiguráit. Munkás, állandóan alkotó természet. Korábbi szobra serkenti a későbbire. Autodidakta szobrász, mesterségét sohasem tanulta senkitől. Nem járta végig a plasztika iskoláit, maga alakította, fejlesztette és csiszolta formai, vagy szerkezeti tudását, amilyen eredményre jut — másnál függetlenebbül — elsősorban önmagának köszönheti. Tán éppen autodidakta volta miatt érzi őszintébben és közvetlenebbül korunk minden problémáját, gondját. Így bizonyítja állandóan, újabb munkáival tehetségét Borbereké Kovács Zoltán, akinek mestere korunk és egészársadalmunk volt.

RADOCSAY DÉNES

BOBBEREKI KOVÁCS ZOLTÁN SZOBORMŰVE AZ ANYAGGAZDÁLKODÁSI HIVATAL FŐ-UTCAI HOMLOKZATÁN.